

РЕЦЕНЗИЯ

**По процедура за заемане на академичната длъжност „доцент“
в професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика
– интеркултурно образование), обявен в ДВ, бр. 51/27.06.2017 г.,
с кандидат: гл. ас.д-р Лора Илиева Спиридонова**

Изготвил рецензията: проф. д-р Розалия Йорданова Кузманова - Карталова

Кратки биографични данни и характеристика на академичната дейност на кандидата

Гл. ас. д-р Лора Спиридонова е родена на 18.01.1978 г. Висшето си образование, ОКС „бакалавър“, завършва през 2001 година в СУ „Св. Кл. Охридски“, Факултет по начална и предучилищна педагогика, специалност „Предучилищна педагогика и чужд език – немски език“. През 2003 година се дипломира като магистър по Начална и предучилищна педагогика към СУ „Св. Климент Охридски“, ФНПП. В периода 2005 – 2009 г. е докторант към катедра „Предучилищна и медийна педагогика“ на СУ „Св. Кл. Охридски“, като през 2010 г. придобива научната степен „доктор по педагогика“ с дисертационен труд на тема “Педагогически технологии за възпитаване на интеркултурна компетентност на децата от подготвителна група/клас”.

Професионалният път на гл. ас. д-р Л. Спиридонова започва като хоноруван асистент във Факултета по начална и предучилищна педагогика на СУ „Св. Кл. Охридски“ през 2003 година, като до 2010 година тя води семинарни и практически упражнения към катедра „Предучилищна и медийна педагогика“ по дисциплините „Педагогика на взаимодействието „дете – среда“ и „Педагогически технологии на игровото взаимодействие“, като заедно с това има като основни ангажименти координация и оценка на практиките – хоспитиране и текуща педагогическа практика със студенти от специалностите „Предучилищна педагогика и чужд език“ и „Предучилищна и начална училищна педагогика“, редовно и задочно обучение.

След придобиването на докторска степен, от март 2010 г. до април 2011 г., Спиридонова вече е редовен асистент към ФНПП на Софийския университет, като продължава да изпълнява представените по-горе ангажименти.

От април 2011 до момента е главен асистент към катедра „Предучилищна и медийна педагогика“, като води лекционни курсове по „Интеркултурно образование“,

„Игра и интеркултурна компетентност“, „Въвеждане в специалността“; както и семинарни и практически упражнения по „Педагогически технологии на игровото взаимодействие“, „Предучилищна педагогика“, „Приложни техники за творчество (игрово-образователни)“. Към основните ѝ ангажименти влизат и координация и оценка на практики: хоспитиране, текуща педагогическа практика и преддипломна педагогическа практика със студенти от специалност „Предучилищна педагогика и чужд език“, „Предучилищна и начална училищна педагогика“ – редовно и задочно обучение.

Гл. ас. Спиридонова притежава много добри социални, организационни и административни умения, които са добра основа за съдържателното подплатяване на пътя към заемането на академичната длъжност „доцент“. Тя участва в национални комисии по конкурси на Министерството на образованието и науката, в екипи на научноизследователски проекти. Два мандата е представител на нехабилитираните преподаватели във факултетния съвет на Факултета по начална и предучилищна педагогика на СУ „Св. Кл. Охридски“. Заедно с това е курсов ръководител на специалност „Предучилищна педагогика и чужд език“ и на магистърска програма „Предучилищна и начална училищна педагогика“ за кандидати, завършили степен „професионален бакалавър“.

При работата си със студентите активно прилага съвременни технически и образователни средства, което я отличава като съвременен преподавател с компетентност за работа с иновативни форми, за организиране на интерактивни тренинги и симулации в учебния процес за поддържането и развиването на мотивацията на студентите.

Професионалното ѝ портфолио се допълва с администрирането на онлайн списание за творческа и публикационна дейност на преподаватели и студенти във ФНПП - <http://puped.kaza.li/> и на електронен курс в Мудъл - <http://elearn.uni-sofia.bg/enrol/index.php?id=2109>.

Владее немски и английски езици.

Образователната компетентност, професионалните качества и умения намират логична резултатност в научната ѝ активност в посока авторство и съавторство на монографии и научни студии, на статии, публикувани в периодичния печат, на научни съобщения в международни списания, в сборници от български и международни конференции, и не на последно място по значение – съавторството на програмна система за предучилищна възраст.

Анализ на реабилитационните трудове и практическата приложимост на изследванията

В конкурса за доцент гл. ас. д-р Лора Спиридонова участва с две монографии, глава от книга, две учебни пособия (в съавторство), две студии, девет статии (две от които в съавторство), дванадесет доклада от научни конференции и двадесет учебни помагала. От научната ѝ продукция в чужбина са издадени глава от книга, четири статии, две от които са в съавторство.

Представената продукция покрива параметрите за участие в конкурса за доцент, още повече, че резултатите от изследователската ѝ работа са популяризирани както у нас на научни форуми, в периодични издания и сборници, но и в чужбина. Продукцията ѝ е разпознаваема в международната наукометрична база, има публикации в системата SKOPUS. Забелязани са 26 цитирания на научното творчество на гл. ас. Л. Спиридонова, две от които в чуждестранни издания.

Монографията „Интеркултурна компетентност и игра. Интерактивен тренинг за педагози и деца“, издадена през 2013 година, в рамките на 284 страници представя концептуалната визия на кандидатката по отношение на понятийния апарат в интеркултурното образование, като същевременно го допълва и разширява. Чрез обстоен теоретичен анализ на концепции за играта, взаимовръзката между култура и игра и влиянието на медиите върху игровите стилове, играта е аргументирана като основна форма, метод и средство за възпитаване в интеркултурна компетентност в детството. Въз основа на това сполучливо е формулирано определение на понятието „интеркултурна компетентност“ в предучилищна възраст със съответните познавателни, социални, емоционални, комуникативни и поведенчески компоненти. Задълбочено е представянето на аспектите на интеркултурната компетентност на децата в предучилищна възраст, като аргументирано са изведени основите предпоставки за тяхното формиране, а именно: чрез възпитаване в самоуважение; чрез формиране на умения за даване и получаване на конструктивна обратна връзка; чрез интеркултурни игри за повишаване на доверието в детската група, чрез създаване на усещане за сигурност в общуването и поощряване на прояви на подкрепящо поведение; чрез оформяне на игрово-познавателно пространство от децата за оптимизиране на представата за житейския им свят в личностен, социален и екологичен смисъл; чрез формиране на умения за изпробване на наученото, на новото чрез себепредставяне в игрите и др.

Монографията „Модел за педагогическа рефлексия на интеркултурната компетентност“, 192 страници, издадена една година по-късно – през 2014 г., надгражда предишната, като представя модел за педагогическа рефлексия на интеркултурната компетентност, функциониращ чрез когнитивни тренинги и такива, ориентирани към опита. Акцент в монографията е когнитивната страна на учебния процес при интеркултурното образование, съблюдавайки и отчитайки афектно-емоционалната страна на релацията „родно – чуждо“ в обучението.

В монографията е представен реализирания експеримент със студентски групи с разработен и апробиран инструментариум за изследване влиянието на модела за педагогическа рефлексия на интеркултурната компетентност. В основата му са когнитивни тренинги за извеждане на понятията - култура, възприятие, интеркултурност, мултикултурно общество, както и за формулиране на ефективни стратегии за управление на интеркултурните процеси. Особено важно е, че тренингите са ориентирани към опита с подчертана практическа насоченост: за формиране на усет за собствена култура; за откриване и осъзнаване на културни ценности сред многообразието в ценностната палитра; за осъзнаване рефлексите на чуждостта или другостта; за осъзнаване на значението на очакванията в комуникацията, за комуникативните равнища и граници; за ролята на емоциите в комуникационния процес на интеркултурността; за поведенческите ефекти в интеркултурния диалог; за фундаменталните стратегически предпоставки в ефективното интеркултурно взаимодействие – разпознаване и вербализиране на емоционална част от изказване, осъзнаване на емоционалността при приемането на задължителния характер на културните норми и при реализирането на ефективна обратна връзка.

Комбинирането на психологически, педагогически и социалнопедагогически елементи в изследването води до неговата успешност и надеждност на получените резултати, което е безспорно постигнато в монографията.

Друг елемент на труда е представената система от апробирани тренинги с изведени методически насоки за реализирането ѝ, която включва дистрибутивни, колаборативни и интерактивни методи за обсъждане на теоретични методи, екипна работа, описание, обяснение и управление на интеркултурни ситуации. Въз основа на изследването е установен статистически достоверен резултат по отношение на положителното ѝ влияние за усъвършенстване на интеркултурната компетентност на студентите, които са в ролята си и на бъдещи педагози, в посока на формиране на умения за прилагане на теоретичните знания в интеркултурни изследвания и в

педагогическата практика, за изграждане на културно съзнание и съзнание за собствена култура.

Третият труд, с който гл. ас. д-р Спиридонова участва в конкурса, е главата **„Intercultural Education of Students Prepared to Be Kindergarten Teachers in Sofia University“** от книгата *Views of Contemporary Preschool and Primary Education in Bulgaria and Slovakia*, стр. 115-132, издадена в Brno: Paido, през 2016 година.

В този материал са анализирани същността и целите на интеркултурното образование в България, начини, форми на осъществяване, изисквания и институционални политики. Представени са характеристиките на два авторски модела за интеркултурно образование, насочени към възпитаване на интеркултурна компетентност у децата в предучилищна възраст и за усъвършенстване на интеркултурната компетентност на студентите, като част от подготовката им в бакалавърските програми. Тази книга популяризира научните търсения и резултати на гл. ас. Спиридонова сред международната научна общност.

Студиите **„Теоретични предпоставки и експериментален модел за усъвършенстване на интеркултурната компетентност у децата в предучилищна възраст“** и **„Модел за интеркултурна компетентност“** са издадени в Годишници на Софийския университет през 2010 и 2015 година. Първата представя анализи на феномените мултикултурност, расизъм, етноцентризъм в съвременното общество и аргументира необходимостта от усъвършенстване на интеркултурната компетентност на децата в условията на детската градина. Заедно с това е изяснено понятието „чуждост“ от гледна точка на интеркултурността. Във втората студия е представен модел за осъзнаване, анализиране и оценяване в индивидуален и групов план на емоционални, поведенчески, когнитивни, социални и комуникативни аспекти на интеркултурната компетентност на студентите.

В публикуваните студии се вижда последователния процес на работа на кандидатката – през 2010 година са положени основите на нейните фундаментални проучвания по отношение на теоретичните основи на хабилитационния проблем, а през 2015 година вече се представя модела за работа по разглежданата проблематика.

Статиите и докладите са в посока: представяне на съдържателните компоненти на интеркултурната компетентност; варианти на тренинги за усъвършенстване на интеркултурната компетентност на студентите; презентиране на система от комплексни игрови ситуации за възпитаване на интеркултурна компетентност в подготвителната група/клас и др. Те популяризират идейните концепции и методическите виждания на

авторката по посока изграждане на интеркултурната компетентност на децата в предучилищна възраст, ролята на институциите, родителите, педагозите, за развиване на уменията на студентите – бъдещи педагози за внедряване на методически подходи за работа с децата в предучилищна възраст в посока интеркултурно образование.

Важен акцент при участие в конкурс за хабилитация е обезпечаването на учебния процес с **учебни пособия**. Гл. ас. Лора Спиридонова предлага две такива в съавторство, а именно:

- Първи учебен свитък за едногодишно специализирано обучение (ЕСО) във висши училища с цел придобиване на допълнителна квалификация/преквалификация Детски учител/Начален учител - „Мобилност и интеракция в професионалната компетентност на педагогическия специалист в детската градина и в началното училище“, МОН, София, 2013, с.105 – 109.

- Втори учебен свитък за едногодишно специализирано обучение (ЕСО) във висши училища с цел придобиване на допълнителна квалификация/преквалификация Детски учител/Начален учител - „Модулно институционално образование на децата в детската градина“, МОН, София, 2014, с. 15 – 29.

В тях са представени варианти на тренинги, чрез които се интерпретират и изучават основните понятия на интеркултурното образование – култура, интеркултурност, мултикултурно общество и др. Представена е система от интерактивни тренинги, чрез които на базата на дискусии и обсъждания се предлагат теоретичните постановки по отношение на интеркултурното образование.

В програмна система АБВ@игри гл. ас. Л. Спиридонова участва в творчески колективи на **20 учебни помагала**. В съдържателно отношение са с насока интегрирано ранно детско образование чрез комплексно разгръщане потенциална на децата в игрово-познавателни и практико-преобразуващи учебни ситуации чрез приобщаването на родителите, неправителствените организации и обществеността.

Основни научни и научно-приложни приноси

Приемам за реални и постигнати формулираните от гл. ас. д-р Лора Спиридонова приноси.

Те са направени вследствие на добра образователна подготовка, научна информираност и умения за практическо внедряване на методи, подходи, техники и стратегии. Умелото интегриране на педагогически концепции, психологически постановки и доброто познаване на образователната система в различните ѝ равнища, и

по-конкретно на работата с децата в предучилищна възраст, води до компетентното представяне на резултатите от научноизследователската ѝ и практико-приложна дейност.

В теоретичен план са постигнати значими резултати по отношение на интерпретирането и допълването на концепции, свързани с понятийния апарат в интеркултурното образование, като интеркултурната компетентност е изведена в дуалистичния ѝ характер: като аспект на социалните компетенции за интегриране, интеркултурен диалог и толерантност и като креативна способност и културна компетентност за изразяване в играта, познанието, общуването и изкуството.

Особен приносен момент е разработването и апробирането на модел за педагогическа рефлексия на интеркултурната компетентност като система от тренинги при обучението на студентите, въз основа на който е разработена и апробирана система от игрови ситуации за възпитаване на интеркултурна компетентност при децата в предучилищна възраст със 150 игрови варианта, част от програмната система АБВ@игри.

В практико-приложен аспект се отличава функционирането на модел за педагогическа рефлексия на интеркултурната компетентност като онлайн курс, с изведена специфика на тренингите за развитие на качества и умения на студентите, необходими за бъдещата им професионална работа, с представени игрови средства и технологии за обвързване чрез програмната система АБВ@игри на игрово-познавателни ситуации в институционален план.

Градивен компонент от работата на Лора Спиридонова е, че въз основа на собствени проучвания и работа в екип по проекти е разработила нови университетски курсове, включени в учебните планове на студентите, а именно „Интеркултурно образование“ (включен в учебните планове като задължителна дисциплина в специалност ПУП-ЧЕ); „Игра и интеркултурна компетентност“ (включен в учебните планове като задължително избираема дисциплина в специалност ПНУП – редовно обучение); „Приложни техники за детско творчество – игрово-образователни“ (включен в учебните планове като задължителна дисциплина в специалност ПНУП – редовно и задочно обучение).

Заклучение

Гл. ас. д-р Лора Спиридонова е учен с ясна и аргументирана научна мисъл, с иновативен и конструктивен изследователски подход. Тя умело съчетава

научноизследователската и проектната дейност с преподавателската работа, като внедрява постиженията от научните изследвания в пряката си работа. Успешно работи със студентите, като стимулира инициативата и творчеството им чрез съвременни методи на преподаване, като особен акцент в цялостната ѝ работа е разработването и апробирането на модел за педагогическа рефлексия на интеркултурната компетентност, функциониращ като система от когнитивни и ориентирани към опита тренинги.

Представената за рецензиране научна продукция е със сериозна и задълбочена научна представителност, което напълно отговаря на изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и Правилника за неговото приложение, както и на изискванията на Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ «Св. Климент Охридски». Това ми дава основание да гласувам положително за заемането на академичната длъжност „доцент“ от гл. ас. д-р Лора Илиева Спиридонова.

15. 12. 2017 г.

Гр. В. Търново

Подпис:

/проф. Р. Кузманова-Карталова/